

NUOLATINĖS PRIVALOMOSIOS PRADINĖS KARO TARNYBOS KARIŲ POŽIŪRIS Į GRĖSMES NACIONALINIAM SAUGUMUI IR TARNYBOS MOTYVACIJĄ

Gerda Kazlauskienė

Klaipėdos universitetas

H. Manto g. 84, 92294, Klaipėda, Lietuva

<https://doi.org/10.5755/j01.ppa.23.1.33680>

Anotacija. Straipsnyje analizuojamas nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos (NPPKT) karių požiūris į grėsmes Lietuvos nacionaliniam saugumui ir NPPKT motyvaciją. Buvo aptariami motyvai, kurie skatina prisijungti prie karinės tarnybos, išskirtina, kad tarnauti jauni žmonės privalomoje karo tarnyboje dažniausiai renkasi dėl individualių motyvų. Atliktos 2018 m. ir 2023 m. reprezentatyvios NPPKT karių apklausos, siekiant palyginti rezultatus. Empiriniai duomenys leidžia teigti, kad 2018 m. ir 2023 m. nepakito NPPKT karių išskirta pagrindinė grėsmė nacionaliniam saugumui – ekonominė grėsmė. Be to, 2023 m. iš dalies padidėjo karinės agresijos grėsmės nacionaliniam saugumui akcentavimas. Išaugus karo grėsmei tikėtinas savanorių ir privalomai pašauktų karių pasiryžimas ginti valstybę, reikšmingai skyręsis 2018 m., 2023 m. nesupanašėjo ir reikšmingai nepadidėjo. 2023 m. reikšmingai padidėjo šauktinių tarnybos motyvacija ir pagerėjo Lietuvos krašto apsaugos pajėgų vertinimas.

Reikšminiai žodžiai: karas, grėsmė, nacionalinis saugumas, nuolatinė privalomoji pradinė karo tarnyba, tarnybos motyvacija.

Keywords: war, threat, national security, permanent compulsory initial military service, service motivation.

Įvadas

Privaloma karo tarnyba yra senas karių verbavimo modelis arba kitaip tariant, sistema – masinėms kariuomenės kurti (Lucassen et al, 1998) įtraukiant žmogiškąjį, intelektualinį, moralinį kapitalą siekiant užtikrinti šalies gynybą (Flynn, 2002). K. Keller su bendraautoriais (2009) privaloma karo tarnyba apibūdina, kaip priverstine tarnyba, kuri verčia jaunos vyrus - o kartais ir moteris – tam tikrą laiką tarnauti kariuomenėje, o B. Ertür (2019) - kaip privalomą tarnybos būdą, kuriuo valstybė legaliai įgauna teisę į tos valstybės piliečių gyvybes, siekiant valstybės apsaugojimo ir tausojimo.

Pasibaigus šaltajam karui, nemažai Europos valstybių sumažino nacionalines karines struktūras, gynybos lėšas ir atsisakė šaukimo, nes vyravo požiūris, kad karo nebebus. Pažymėtina yra tai, kad nors dauguma šalių yra atsisakiusios šauktinių, jos vis dar gali teisėtai įvesti privalomąją karo tarnybą savo piliečiams, nes teisinis statusas daugumoje šalių nebuvo modifikuotas (Ronge et al., 2019). Nepaisant aki-vaizdžios karinės „profesionalizacijos bangos“ šalyse, paskutinį dešimtmetį, kaip pažymi S. Strand (2021), privalomoji karo tarnyba vėl „sugrįžo“ (ang. *comeback*).

Visgi negalima atmesti realybės, kad iki šiol šaukimas į karo tarnybą kaip priemonė, gali būti naudojama karui pradėti, vystyti ar (pra)laimėti. Verta išskirti, kad nuo 2022 m. vasario 24 d. Rusijos tęsiamoje karinėje invazijoje į Ukrainą, Rusijos kariuomenės sudėtyje buvo ne tik profesionalūs kariai, bet ir šauktiniai, kurių paskirtis ne valstybės saugojimas ar tausojimas, bet ir ribų plėtimas. Reaguodama į Rusijos karą prieš Ukrainą, Latvijos gynybos ministerija paskelbė, kad nuo 2023 m. Latvijoje vėl įvedama privalomoji

karinė tarnyba vyrams (Ministry of Defence Republic of Latvia, 2022). Lenkijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje ir kt. šalių viešojoje žiniasklaidoje 2022 m. atsinaujino diskusijos dėl privalomosios karo tarnybos.

Pastebėtina, kad dėl globalizacijos procesų, politikos formavimo, sprendimų priėmimo, įgyvendinimo metodų ir procedūrų, demokratizacijos tendencijų viešajame valdyme, technologinių transformacijų, visuomenės solidarumo ir atvirumo tradicinis privalomosios karo tarnybos formavimas keičiasi. Didesnis dėmesys skiriamas privalomosios karo tarnybos formavimo efektyvumo ir legitimumo klausimams bei tokios tarnybos dalyviams, t. y. piliečių karių poreikiams, lūkesčiams bei tarnybos motyvacijai. G. Grigorov (2018) pastebi tendenciją, kad kariuomenėje laisvų vietų daugėja, pritraukti ir išlaikyti motyvuotus asmenis tampa vis sudėtingiau. O dar didesniu iššūkiu tampa jaunų žmonių pritraukimas į kariuomenę, nes tarnauti tokie žmonės ateina dėl konkrečių tikslų (Österber et al., 2020).

Nemažai mokslininkų analizuoja, kokie motyvai skatina prisijungti prie tarnybos (Brett, 2003; Kleykamp, 2006; Gibson et al., 2007; Griffith, 2008; Elder et al., 2010; Asch et al., 2010; Grigorov, et al. 2018; Helmus et al., 2018). Tarptautinės taikos palaikymo operacijos jau prieš kelis dešimtmečius tapo svarbia ginkluotojų pajėgų darbotvarkės dalimi, todėl dalis motyvacijos tyrimų apima šias studijas su Italijos ginkluotojų pajėgų kareiviais (Battistelli, 1997; Battistelli et al., 1999), Vokietijos (Tomforde, 2005), Slovėnijos (Jelusič, 2007; Juvan et al., 2011); Švedijos (Hedlund, 2011), Kanados (Carroll, 2016), Kinijos (Fang et al. 2018) ir kt. Pažymėtina, kad moksliniuose darbuose išskiriama postmodernistinė tarnybos motyvacija (Hedlund E., 2011, Lyk-Jensen S. V. et al., 2016) ir analizuojama, kokio tipo (pragmatinio ar institucinio) motyvacija dažniausiai būdinga kariams (Griffith 2008). Šalyse su ilgamete demokratinio valdymo praktika dažnai nėra paprasta pritraukti asmenų, kad šie savanoriškai eitų į karo tarnybą, todėl dar didesnis iššūkis tampa karių pritraukimas į privalomą karo tarnybą (Woodruff, 2017).

Lietuvoje grąžinus nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą (NPPKT), 2015 m. ir 2016 m. į šią tarnybą buvo surinktas pakankamas skaičius savanorių, tačiau nuo 2017 m. tas skaičius pradėjo mažėti, taigi kasmet auga privaloma tvarka šaukiamų asmenų skaičius. Atsižvelgiant į tai, kad jaunų asmenų pritraukimas į NPPKT dėl pakitusio grėsmių spektro yra išskirtinės reikšmės, verta paminėti, kad 2022 m. Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos įvertino grėsmes nacionaliniam saugumui. Vertinime teigiama: „Didžiausia potencialiai egzistencinė grėsmė Lietuvai ir kitoms regiono valstybėms yra ir išliks Rusija“. Tai tampa rimtu iššūkiu Rytų ir Vidurio Europai dėl bendradarbiavimo formų siekiant užtikrinti nacionalinį saugumą. Kuriant nacionalinį ir regioninį saugumą svarbu didinti ir užpildyti aktyvųjį Lietuvos kariuomenės rezervą, todėl aktualu skirti dėmesį tarnybos motyvacijai, suvokiant, kad veiksminga motyvacinė sistema yra puiki priemonė, siekiant, kad kariuomenė maksimaliai išnaudotų savo pajėgumus bei palaikytų kovinę parengtį. Lietuvoje šauktinių tarnybos motyvacijos temą analizavo D. Kasiliauskytė (2017); A. Pocienė (2018); G. Baltutytė (2019); Šostakas et al., (2019); M. Trumpickienė et al., (2019); I. Akucevičiūtė et al., (2020) ir kt.

Siekdama įvertinti NPPKT karių požiūrį į grėsmes Lietuvos nacionaliniam saugumui ir nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos motyvaciją, straipsnio autorė 2018 m. ir 2023 m. atliko reprezentatyvias NPPKT karių apklausas. 2018 m. tyrimo duomenys yra pateikti straipsnyje¹. 2023 m. NPPKT karių apklausa pakartota su tuo pačiu klausimynu siekiant palyginti apklausų rezultatus. Šių metodologiškai palygintų apklausų tikslas – išanalizuoti NPPKT karių požiūrį į grėsmes Lietuvos nacionaliniam saugumui ir tarnybos motyvaciją, atskirai tiriant karius, kurie ją atlieka privaloma tvarka, ir tuos, kurie savanoriškai pasirinko atlikti NPPKT, palyginant 2018 m. ir 2023 m. NPPKT karių požiūrių kaitos tendencijas.

Tyrimo metodologinis pagrindas – kiekybinis tyrimas. Pradedant 2023 m. pakartotinį NPPKT karių požiūrio į grėsmes Lietuvos nacionaliniam saugumui ir nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos motyvacijos tyrimą, karo Ukrainoje, apskritai karo grėsmės ir Lietuvos kariuomenės pajėgumo stiprinimo

¹ Baltutytė G. (2019). Nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos karių tarnybos motyvacija: subjektyvus dalyvių vertinimas. *Tiltai*. Vol. 82. No. 1. p. 48–66 (pastaba – keitėsi autorės pavardė).

kontekstuose hipotetiškai tikėtasi: H1: 2018 m. NPPKT karių išskirtą ekonominę grėsmę nacionaliniam saugumui 2023 m. pakeis karinės agresijos grėsmė nacionaliniam saugumui akcentavimas; H2: Savanorių ir privalomai pašauktų karių pasiryžimas ginti valstybę 2023 m. supanašės ir reikšmingai padidės; H3: Padidės 2023 m. šauktinių tarnybos motyvacija; H4 : Pagerės 2023 m. šauktinių Lietuvos krašto apsaugos pajėgų vertinimas.

Straipsnį sudaro trys dalys: pirmoje dalyje aptariama karių motyvacija tarnauti NPPKT, antroje dalyje pristatoma tyrimo metodologija; trečioje – empirinio tyrimo rezultatai. Galiausiai išvadose vertinimas hipotezių (ne)pasitvirtinimas remiantis tyrimo rezultatais.

Karių motyvacija tarnauti nuolatinėje privalomoje pradinėje karo tarnyboje

Lietuvoje atlikti NPPKT pirmiausia šaukiami jaunuoliai (vaikiniai ir merginos), kurie patys pareiškia norą atlikti tarnybą, jei nepakanka savanorių, tada privaloma tvarka šaukiami karo prievolinkai – vyrai. Šiuo metu atsižvelgiant į Lietuvos kariuomenės infrastruktūrą, ginkluotę, personalo galimybes maksimalus šaukiamų NPPKT karių skaičius gali būti iki 4000, užtikrinant minimalius karių išlaikymui ir rengimui keliamus reikalavimus. Be to, nuo 2015-2020 m. esamam NPPKT modeliui sukurti iš išlaikyti išleista jau beveik virš 260 mln. eur. arba kasmet po 6 proc. KAS skiriamų asignavimų (KAM, visuotinė karo prievolės galimybių vertinimo studija, 2021).

2015 m. – 2020 m. (žr. 1 lentelė) laikotarpyje, pagal kompiuterinę programą tarnauti NPPKT buvo pašaukti 189 325 piliečiai, o tarnavo – 20 204 (t.y. 10,6 proc. iš pašauktų atliko tarnybą), iš jų buvo 11 582 – karo prievolinkai, kurie nebuvo įtraukti į kalendorinių metų karo prievolinkų sąrašą, bet kurie

1 lentelė. 2015–2020 m. šaukimo charakteristika Lietuvoje

Metai	KP	T	S	P	N	V	M	NS	A
2015	36825	3010	2133	877	0	2932	78	29%	Apie 4000
2016	30228	3000	2044	956	0	2907	93	34%	Apie 2000
2017	25144	3507	1912	1542	53	3380	127	43%	Apie 5000
2018	27633	3638	1896	1601	141	3519	119	42%	Apie 5000
2019	31068	3697	1789	1618	290	3553	144	49%	Apie 9000
2020	38427	3352	1808	1492	52	3215	137	48%	Apie 20000
Viso:	189 325	20 204	11 582	8086	536	19 506	698	-	-

KP – pašaukti tarnauti, pagal kompiuterinę programą;

T – iš viso tarnavo;

S – karo prievolinkai, kurie nebuvo įtraukti į kalendorinių metų karo prievolinkų sąrašą ir kurie pareiškė norą; atlikti tarnybą

P – karo prievolinkai, esantys kalendorinių metų karo prievolinkų sąrašą ir kurie pareiškė norą atlikti tarnybą;

N – karo prievolinkai, esantys kalendorinių metų karo prievolinkų sąrašą ir šaukiami atlikti tarnybą privalomai;

V – vyrai;

M – moterys;

NS – Netinkami dėl sveikatos;

A – Atidėta tarnyba dėl kitų priežasčių (mokymasis, tėvystė ir pan.)

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis karo prievolės komplektavimo skyriaus pateiktais duomenimis²

² Duomenys gauti iš karo prievolės komplektavimo skyriaus, buvo straipsnio autorės pateikta užklausa el. paštu.

pareiškė norą atlikti tarnybą; 8086 – karo prievolinkai, esantys kalendorinių metų karo prievolinkų sąraše ir kurie pareiškė norą atlikti tarnybą; 536 - karo prievolinkai, esantys kalendorinių metų karo prievolinkų sąraše ir šaukiami atlikti tarnybą privalomai, tarnavo 19 506 – vyriškos ir 698 – moteriškos lyties prievolinkų. Taip pat 1 lentelėje pastebėtina, kad beveik kiekvienais metais netinkamų dėl sveikatos būklės skaičius didėja (2015 m. buvo 29 proc. netinkami dėl sveikatos, o 2020 m. – 48 proc.), tendencingai auga ir piliečių skaičius, kuriems atidėta tarnyba dėl tam tikrų priežasčių (2015 m. apie 4000 atvejų, o 2020 m. - 20 000). Visgi teigiama tai, kad stebint duomenis nuo 2015-2020 m. išryškėja, kad savanoriškai ateinančių piliečių į privalomą karo tarnybą yra nemaža dalis.

Galima pastebėti, kad Lietuvoje sugrąžinus privalomą karo tarnybą pasireiškė savanorystės „bumas“. Tiek 2015 m., tiek 2016 m. nereikėjo karo prievolinkų, kurie būtų kalendorinių metų karo prievolinkų sąraše ir būtų šaukiami atlikti tarnybą privalomai. Tačiau visgi negalima praleisti to, kad tais metais netoli 1000 asmenų buvo kalendorinių metų karo prievolinkų sąraše ir kurie pareiškė norą atlikti tarnybą. Visgi ne paslaptis, kad labiausiai tai sietina su piniginėmis išmokomis, kurios esant savanorio-prievolinko statuse yra didesnės. Visgi vėlesniais metais (t.y. 2017; 2018; 2019; 2020) savanorių ir prievolinkų skaičius išlieka panašus ir neviršija 2000. Todėl kyla klausimas, gal tai pilietinės visuomenės apraiška?

Nedetalizuojant pilietinės visuomenės apibrėžties, o atsakant į klausimą remiamasi nuoseklus tyrinėtojo V. Laurėno (2017) atlikta analize apie pilietinę visuomenę, kur konstatuojama, kad pilietinės visuomenės konstravimas Lietuvoje išlieka silpnas ir tegali būti lydimas pačios nesisteminės pilietinės visuomenės perkūros būtinybės konstatavimo. Valstybės gynybos klausimas analizuojamas ir visuomenės nuomonės tyrimuose. Remiantis reprezentatyviu Lietuvos visuomenės nuomonės tyrimu „Geopolitikos ir tarptautinės politikos bei grėsmių suvokimo tyrimas“ (2020), pažymima, kad 58 proc. respondentų teigė, jog grėsmės akivaizdoje, negalėdami priešintis ginklu, priešintųsi kitu būdu, o 32 proc. respondentų teigė, kad esant reikalui prisidėtų prie šalies gynybos ginklu (Kojala et al., 2020). „Pilietinės galios indekso 2022“ apklausa parodė, kad jei Lietuva būtų užpulta kitos šalies, 50 proc. Lietuvos gyventojų yra nusiteikę ginti Lietuvą ginklu ar kitais būdais, 13 proc. nusiteikę pasitraukti iš Lietuvos, 15 proc. laikytųsi nuošalyje, o likusieji 22 proc. nežinojo arba neatsakė, kaip elgtųsi tokioje situacijoje. Atsakymai į šį klausimą gana ryškiai skyrėsi pagal lytį – vyrai gerokai dažniau linkę ginti šalį ginklu, o moterys labiau linkusios laikytis nuošalyje arba pasitraukti iš Lietuvos. Taigi atsižvelgiant į skirtingus autorius visgi sunku vienareikšmiškai teigti ar atmesti mintį, kad piliečiai ateinantys tarnauti į privalomą karo tarnybą savanoriškai tampa pilietinės visuomenės atspindžiu, nes iš minėtų tyrimų galime pastebėti, kad tik pusę piliečių gintų valstybę ginklu.

Klausimas, kokios priemonės būtų veiksmingos pritraukiant, išlaikant ir plėtojant privalomos karo tarnybos karių motyvaciją (atsižvelgiant į turimus kaštus, praktiškumo sumetimus ir svarbiausius uždavinius, kuriuos būtina spręsti ir t. t.), - sudėtingas, nes susijęs su tam tikra „privaloma“ elgsena, kuri gali varijuoti nuo pasyvios iki aktyvios tarnybos. Visgi savanoriai gali atlikti svarbų vaidmenį sprendžiant privalomosios karo tarnybos motyvacijos iššūkius. Savanoriai, kurie yra pasiruošę savanoriškai atlikti karo tarnybą, gali pateikti vertingų pastebėjimų ir pasiūlymų, kaip pagerinti privalomosios karo tarnybos patrauklumą ir veiksmingumą. Todėl svarbu užtikrinti, kad savanoriai turėtų galimybę teikti pasiūlymus ir kad jų dalyvavimas būtų tikrai vertinamas.

I. Akucevičiūtės ir kt. (2020) atliktas tyrimas atskleidė, kad šauktiniais savanoriais į Lietuvos kariuomenę daugiau linkę ateiti patriotiškai nusiteikę jaunuoliai, dar neturintys įsipareigojimų šeimai, mokslams ir profesinei veiklai. Esminiai savanoriškos tarnybos aspektai – žinoti, kaip elgtis karinės grėsmės atveju, noras išmokti ką nors nauja, siekti savirealizacijos. Taip pat atsižvelgus į A. Pocienės (2018), G. Baltutytytės (2019), M. Trumpickienė ir kt. (2019) atliktus tyrimus galima teigti, kad savanoriškai NPPKT tarnybą asmenys renkasi dažniausiai dėl patirties ar noro įveikti iššūkius, tobulėti. Akivaizdu, kad motyvai prisijungti prie tarnybos nereiškia, kad kariai bus motyvuoti visą tarnybos laiką, tačiau karinės sistemos kuriama karių motyvavimo sistema, gali tarnybos motyvaciją „palaikyti“ arba „smukdyti“. Tai leidžia teigti, kad labai svarbi sąveika tarp kario ir karinės sistemos, kuriai išlieka atsakomybė ir pareiga ieškoti tarnybos motyvacijos užtikrinimo galimybių, kad karys pasiektų laukiamą rezultatą.

R. Gal (2016), kuris tyrinėja jaunų izraeliečių karo tarnybos motyvaciją, išskiria: *išgyvenimo motyvacija*, kuri atsiranda tada, kai nėra kitos išeities, kaip tik prisijungti prie kariuomenės ir kovoti; *ideologine motyvacija*, kuri remiasi tautine tapatybe bei kova dėl vertybių ir nebūtinai yra susijusi su egzistencinės grėsmės jausmu; *normatyvine motyvacija*, kuri pasireiškia tuo, kad asmenys daro tai, kas laikoma priimtina, įprasta, teisėta pagal visuomenės socialines normas; *individualistine motyvacija*, kuri remiasi savirealizacijos poreikiu. Nors išvardytos motyvacijos yra skirtingos, tačiau asmenys gali ir neturėti aiškios motyvacijos, motyvai gali būti persipynę, nes motyvacija iš esmės yra subjektyvi. Tačiau mokslinėje literatūroje vis didesnis dėmesys skiriamas kario tarnybos individualistinei motyvacijai (Wish, 2014; Helmus et al, 2018; Horval, 2020; ir kt.), kuri padeda nustatyti karinės tarnybos pasirinkimo veiksniai bei tarnybos nutraukimo riziką didinančius faktorius. Motyvacija nėra pastovi būseną, dėl kintamumo ją reikia periodiškai papildyti. Tiek motyvacijos teorija, tiek praktika remiasi nuostata, kad motyvacija gali „išsisklaidyti“ (Žapatorius, 2007). Taigi svarbu atkreipti dėmesį į tai, kas gali didinti tarnybos motyvaciją (įsipareigojimas, tarnybos prasmės jausmas, žinojimas, kad galima kreiptis pagalbos, kai prireiks, noras būti kompetetingam, noras daryti pažangą, sunkumų priėmimas esamoje padėtyje, teigiama kolektyvinė atmosfera) ar ją mažinti („visada budėti“, būti pasiruošusiam, nuolatinis poreikis prisitaikyti, išsiskyrimas su šeima, ekstremalus fiziniai iššūkiai, intensyvūs psichiniai iššūkiai, užduočių atlikimo skubumas, savo „erdvės“ neturėjimas, neigiama kolektyvinė atmosfera) (Military Motivation: Special Challenges And Techniques, 2022).

Oficialioje internetinėje svetainėje *Karys.lt* pateikiamos penkios svarbiausios priežastys, dėl kurių skatinama pasirinkti tarnybą šauktiniams Lietuvos kariuomenėje: *pareiga* (ginti, tuos kurie negali apsiginti patys, kovoti už laisvę bei vertybes); *veiksmas* (neįprastos užduotys ir patirtys); *tobulėjimas* (asmeninis ir naujų įgūdžių ugdymas); *draugai* (bendrytės jausmas, kreiptis pagalbos, kai prireiks); *atlygis* (mokamos atlyginimas (išmokos), nemokamas maitinimas, nemokamos sveikatos priežiūros paslaugos, socialinės garantijos). Palyginimui galima išskirti ir užsienio autorių išskirtas pagrindines 5 motyvų grupes, kurios skatina prisijungti prie karinės tarnybos: *asmeniniai motyvai*: savirealizacija, pripažinimas ir teisingas vertinimas, galimybė siekti karjeros, kokybiška komunikacija, teigiamas psichologinis klimatas, būti valstybės dalimi, tarnauti ir būti naudingam Tėvynės apsaugai, išmokyti drausmės; *kultūriniai motyvai*: socialinės vertybės (jėgos, galios, dominavimo), socialinės vertybės dėl lyties ir šeimos, viešasis diskursas; *socialiniai motyvai*: demografinis elgesio modelis, ekonominiai faktoriai, šeimos tradicijos tarnauti, nedarbas; *politiniai motyvai*: nacionalinė saugumo situacija, civiliniai kariniai santykiai, politinė ideologija, viešojo politika dėl rasės, lyčių, seksualinės orientacijos ir pan., pilietiškumo realizavimas; *kariniai motyvai*: kariuomenės tikslai ir funkcijos, karinė ideologija, kariuomenės technologijos, organizacinė struktūra, kariuomenės didėjimo politika, tarptautinės operacijos (Elder et al., 2010; Grigorov, et al. 2018; Helmus et al., 2018). Teigtina, kad tiek Lietuvos internetinėje svetainėje, tiek užsienio autorių išskirti motyvai turi panašumų, nors pastarieji detalesni.

Galiausiai, ar tai privaloma karo tarnyba, ar ne, bet tai, ką pilietis daro dėl socialinių lūkesčių, spaudimo, terminų ar malonumo tampa varomuoju veiksniu arba kitaip tariant - motyvacija (Pawinski et al., 2019). Veiksminga tarnybos motyvavimo sistema yra puiki priemonė, siekiant karinei institucijai maksimaliai išnaudoti savo pajėgumus ir palaikyti kovinę parengtį, todėl tyrinėti karinės tarnybos motyvus itin aktualu, juolab, kad šiuolaikiniam kariui reikšminga individualistinė motyvacija, kai patenkinami tam tikri asmeniniai poreikiai, lūkesčiai. Karinė tarnyba savaime nenulemia motyvuotos tarnybos galimybių, todėl tęstinė tarnybos motyvacijos stebėseną svarbi kintamumui vertinti. Toliau pateikiami tyrimo rezultatai remiasi taikos meto NPPKT karių tarnybos motyvacija.

Tyrimo metodologija

Kiekybiniam tyrimui atlikti naudojama anketinė apklausa. Kiekybinio tyrimo metodai yra objektyvūs, validūs, nes padeda tiksliai išanalizuoti dinaminis ir statistinius dėsningumus bei vertinti ryšius tarp įvairių kintamųjų (Kardelis, 2017).

Išskirtina, kad kariuomenė yra uždara institucija civiliams, todėl pirmiausia tyrimui atlikti buvo gauti dviejų Lietuvos batalionų, Sausumos pajėgų vadų, leidimai. Batalione kariai pildė popierines anketas suplanuotu laisvu laiku, siekiant netrukdyti įprastai kario dienos rutinai ir mokymui bei buvo svarbu skirti pakankamai laiko kariams įsigilinti į jiems pateiktus anketų klausimus. Apklausos metu respondentams anketos buvo išdalintos straipsnio autorės. Respondentai pažymėdami jiems tinkantį atsakymą užpildė anketas. Užpildytos anketos buvo kruopščiai patikrintos, siekiant įsitikinti, ar atsakyta į visus klausimus taip, kaip buvo prašoma, ir ar suprato respondentai, ko jų klausama. Neužpildytos anketos iki galo arba klaidingai užpildytos buvo atmetos ir į tyrimo rezultatus nebuvo įtraukiamos.

Tyrimo duomenų statistiniai analizėi atlikti buvo naudojama SPSS (angl. *Statistical Package for Social Science*) programos 24.0 versija. Naudoti šie duomenų analizės būdai:

1. Aprašomoji statistika (dažnių lentelės, duomenų padėties charakteristikos). Dažnių lentelės naudotos, siekiant pamatyti respondentų atsakymų pasiskirstymą. Nominalūs kintamieji gauti procentais ir dažniais. Iš duomenų padėties charakteristikų naudotas vidurkis ir standartinis nuokrypis ($m \pm SD$), minimali ir maksimali reikšmė.
2. Lyginimai tarp populiacijos grupių (χ^2 testas). Metodas naudotas ieškant nominalių kintamųjų pasiskirstymo skirtumų tarp populiacijos grupių (χ^2 testas). Reikšmingumas $p \leq 0,05$.

Šauktinių apklausa buvo atliekama 2018 m. kovo mėn. ir 2023 m. vasario mėn. Skirtingų metų šauktinių grupės tyrimo metu tarnavo NPPKT daugiau nei 5 mėnesius. Remiantis mokslo informacijos šaltiniais (C. F. Rodrigues – Goulart, 2006; J. Palidauskienė, 2007; J. Griffith, 2008; E. Vileikienė et al., 2015; A. Petrauskaitė et al., 2016; Kasiliauskytė, D. 2017 et al.) autorės parengtas klausimynas NPPKT kariams. Tyrimo instrumentą sudarė 30 uždaro ir atviro tipo klausimų. Šiame straipsnyje analizuojama tik dalis pateikto klausimyno.

Tyrimo tikslui įgyvendinti imtis sudaryta taikant reprezentatyvią netikimybinę patogiąją atranką, kai pagrindinių požymių pasiskirstymas atitinka populiaciją. Imties dydžio nustatymas apskaičiuotas pagal I. Paniotto formulę.

Krašto apsaugos ministerijos duomenimis, 2018 m. iš viso NPPKT atliko 3638 asmenys, o 2023 m. planuojama buvo pakviesti 3800 asmenų. Remiantis I. Paniotto formule bei pritaikius 95 proc. patikimumo lygmenį ir 5 proc. paklaidą, apskaičiuota, jog reprezentatyvią imtį turėtų sudaryti 2018 m. – 348 respondentai, 2023 m. – 349 respondentai.

Tyrimo dalyvavo 901 respondentas, didžiąją daugumą respondentų (2018 m. – 95,46 proc., 2023 m. – 97,2 proc.) sudarė vyrai (V) (žr. 2 lentelę). Pagal atėjimo į tarnybą pabūdį respondentai sudarė 2 grupes, t. y. NPPKT kariai, tarnaujantys savanoriškai (SAV) (2018 m. 60,9 proc., 2023 m. 58,1 proc.) ir NPPKT kariai, tarnaujantys kaip prievolinkai (PRIE) (2018 m. 39,1 proc., 2023 m. 41,9 proc.). Pagal amžių 2018 m. daugiau nei pusę (54 proc.) sudarė 22–26 metų kariai, o 2023 m. daugiau nei pusę (51 proc.) sudarė kariai

2 lentelė. Demografiniai duomenys

	Imtis	Lytis		Šauktinis		Amžius			Išsilavinimas			
		V.	M.	SAV.	PRIE.	iki 21	22-26	nuo 27	Vid.	Prof.	Neun.	Univ.
2018	507	484	23	309	198	219	274	14	276	170	34	27
	100 %	95,46%	4,54%	60,9%	39,1%	43,2%	54,0%	2,8%	54,5%	33,5%	6,7%	5,3%
2023	394	384	10	229	165	201	187	6	260	91	20	23
	100 %	97,2%	2,8%	58,1%	41,9%	51,0%	47,5%	1,5%	66%	23,1%	5,1%	5,8%
Iš viso	901	868	33	538	363	420	461	20	536	261	54	50

Šaltinis: sudaryta autorės

iki 21 metų amžiaus. Skirstant respondentus pagal išsilavinimą, daugiausia (2018 m. 54,5 proc., 2023 m. 66 proc.) yra baigę vidurinę mokyklą.

Atliekant kiekybinį tyrimą, buvo laikomasi bendrųjų etikos principų, tokių kaip: anonimiškumas, savanoriškumas, konfidencialumas, sąžiningumas, informuoto asmens sutikimas, teisė į tikslios informacijos suteikimą.

2018 m. ir 2023 m. tyrimo rezultatai ir jų lyginamoji analizė

Taikliu ir sąmojingiu, bet ganėtinai rimtu B. Buzan (1997) pastebėjimu, grėsmių spektras nėra tik normalios valstybės opūs formavimosi iššūkiai, nes gali sukelti resursų švaistymą, tapti paranoja, agresyvia politika ar rimta deformacija šalies vidaus ir išorės politiniame gyvenime. Todėl pirmas žingsnis užtikrinant nacionalinį saugumą – atskleisti grėsmes, dėl kurių šiandieniniam nacionaliniam saugumui iškilęs pavojus. Sustiprėjus realios grėsmės pojūčiui dėl agresyvių Rusijos Federacijos veiksmų, Lietuva koregavo savo ginkluotąsias pajėgas (Ivanauskas, 2016). Todėl kyla klausimas, kokios NPPKT požiūriu grėsmės yra iškilusios nacionaliniam Lietuvos saugumui (respondentų prašyta pažymėti tris, jų požiūriu, svarbiausius atsakymus) (rezultatai matomi 3 lentelėje).

3 lentelė. Požiūrių pasiskirstymas dėl grėsmių Lietuvos nacionaliniam saugumui

Grėsmės	2018 Iš viso	2023 Iš viso	2018 SAV.	2023 SAV.	χ^2	p	2018 PRIE.	2023 PRIE.	χ^2	p
Karinės	36,9%	54,3%	40,1%	54,1%	10,403	0,002	31,8%	54,5%	19,065	0,000
Politinės	63,9%	43,9%	64,1%	45,4%	18,604	0,000	63,6%	41,8%	17,233	0,000
Ekonominės	75,7%	64,7%	71,5%	62,9%	9,301	0,003	76,8%	67,3%	4,065	0,046
Socialinės	51,1%	29,4%	46,9%	28,8%	18,085	0,000	57,6%	30,3%	27,028	0,000
Ekologinės	11,4%	17,3%	11,7%	17,9%	4,194	0,046	11,1%	16,4%	2,127	0,166
Energetinės	14,4%	19,5%	13,3%	18,3%	2,593	0,117	16,2%	21,2%	1,525	0,225
Informacinės	32,9%	22,1%	35,6%	20,5%	14,463	0,000	28,8%	24,2%	0,950	0,343
Nežino	4,3%	18,0%	4,2%	19,7%	32,614	0,000	4,5%	15,8%	12,986	0,001

Šaltinis: sudaryta autorės

Atliekant tyrimą nustatyta, kad 2018 m. NPPKT karių požiūriu, yra šios pagrindinės grėsmės: ekonominės (75,7 proc.), politinės (63,9 proc.), socialinės (51,1 proc.), 2023 m. išskiriamos šios: ekonominės (64,7 proc.), karinės (54,3 proc.), politinės (43,9 proc.). Ryškus skirtumas, kad 2018 m. karinę grėsmę pažymėjo daugiau nei trečdalis (36,9 proc.), o 2023 m. daugiau nei pusė (54,3 proc.) respondentų, tačiau dominuojanti grėsmė tiek 2018 m., tiek 2023 m. išlieka ekonominė grėsmė. Paradoksalu, kad NPPKT kariai buvo pakviesti pagal prievolinkų sąrašus arba atėjo į Lietuvos kariuomenę atlikti 9 mėnesių tarnybą savarankiškai tik todėl, kad buvo didinama ir stiprinama Lietuvos kariuomenė, mišriu principu, siekiant parengti aktyvųjį kariuomenės rezervą, nes Lietuvai iškilo konvencinė karinė grėsmė, tačiau tiek 2018 m., tiek 2023 m. kariai kaip didžiausią grėsmę išskyrė ekonominę.

O. G. Rakauskienė ir L. Volodzkienė monografijoje „Ekonominė nelygybė: normali ar perteklinė?“ (2021, p.10) teigia, kad „didėjanti visuomenės poliarizacija, kai nėra vidurinės klasės arba ji labai maža, – ypatinga Lietuvos ekonominio nuosmukio priežastis, reikalaujanti valstybės dėmesio. Šis reiškinys skatina socialinę įtampą visuomenėje, visuomenės kataklizmus – socialines grėsmes, emigraciją ir gali sutrikdyti

ekonomikos vystymąsi. <...> Pernetų didelė pajamų diferenciacija Lietuvoje – viena pačių opiausių šalies problemų“. Ekonominės grėsmės yra susipynusios su kitais saugumo aspektais, todėl šauktinių išskirta ekonominė grėsmė leidžia daryti prielaidą, kad nėra tinkamai užtikrinamas atskiros asmens ekonominis saugumas, o galbūt nėra užtikrinama ir valstybės mastu.

Toliau karių buvo klausama, ar eitų ginti Lietuvos, jeigu jai kiltų karinė grėsmė. Šį klausimą analizuojant išskirtina, kad 2018 m. dauguma NPPKT atliekančių karių teigė, kad gintų (59 proc.), beveik ketvirtadalis (23,5 proc.) neturi nuomonės ir beveik penktadalis (17,5 proc.) sakė, kad negintų; 2023 m. dauguma (62 proc.) teigė, kad gintų, ketvirtadalis (25 proc.) neturi nuomonės ir truputį daugiau nei dešimtadalis (13 proc.) pasisakė, kad negintų. Lyginant šio tyrimo metu apklaustus karius, kurie NPPKT atlieka privalomąją tvarką, ir tuos, kurie savanoriškai pasirinko atlikti NPPKT, rezultatai pasiskirstė taip: daugiau nei pusė (67,6 proc.) 2018 m. savanorių teigė, kad, iškilus karo grėsmei Lietuvą gintų, panašiai teigė ir 2023 m. savanoriai (73,8 proc.). Tačiau Lietuvą gintų kiek mažiau nei pusė (45,7 proc.) 2018 m. prievolinkų bei 2023 m. prievolinkų (47,3 proc.). Visa ši analizė atspindi tai, kad nuo 2018 iki 2023 metų karių pasirengimas ginti Lietuvą atitinkamai augo, ypač tarp savanorių, ir šis pokytis turi statistinę reikšmę.

Toliau prasminga tirti karių siekių ginti valstybę išlikimą, o ir kaitą, analizuojant tarnybos motyvaciją apskritai. Analizuojant NPPKT karių motyvus tarnauti, buvo paprašyta nurodyti priežastis, kodėl jie tarnauja (žr. 4 lentelė). Nustatyta, kad 2018 m. duomenimis, dažniausiai NPPKT atliekantys kariai tarnavo todėl, kad norėjo įgyti karinių žinių ir praktikos (35,9 proc.), o 2023 m. todėl, kad buvo pašaukti į NPPKT (39,3 proc.). Pažymėtina tai, kad 2018 m. beveik pusė (49,8 proc.) ir 2023 m. beveik pusė (44,5 proc.) savanorių tarnavo dėl noro įgyti karinių žinių ir praktikos (statistinio ryšio tarp skirtingų tarnybos metų ir savanorių nebuvo). 2018 m. dauguma (75,3 proc.) prievolinkų tarnavo, nes buvo pašaukti, taip pat ir 2023 m. didžioji dalis (85,5 proc.) prievolinkų tarnavo dėl tos pačios priežasties (pastebimas statistinis ryšys tarp skirtingų tarnybos metų ir prievolinkų).

Karių, atliekančių NPPKT, buvo klausama, ar jie yra patenkinti atėję tarnauti į Lietuvos kariuomenę. Didelė dalis 2018 m. savanorių teigė, kad yra patenkinti (43 proc.) arba nei patenkinti, nei nepatenkinti (41,4 proc.), ir tik daugiau nei dešimtadalis sakė, kad nepatenkinti (15,6 proc.). Beveik pusė 2023 m. savanorių (42,4 proc.) teigė, kad yra patenkinti arba nei patenkinti, nei nepatenkinti (42,8 proc.), ir tik daugiau nei dešimtadalis sakė, kad yra nepatenkinti (14,8 proc.) atėję tarnauti. Beveik pusė 2018 m. prievolinkų teigė esantys nei patenkinti, nei nepatenkinti (47,5 proc.) atėję tarnauti, daugiau nei trečdalis (39,4 proc.)

4 lentelė. Pasirinktos priežastys, kodėl tarnauja NPPKT

	2018 Viso	2023 Viso	2018 SAV.	2023 SAV.	χ^2	P	2018 PRIE.	2023 PRIE.	χ^2	P
Dėl noro ginti Tėvynę	6,7%	12,7%	9,4%	19,1%	12,557	0,001	2,5%	2,4%	0,004	1,000
Dėl karinių žinių, praktikos	35,9%	27,7%	49,8%	44,5%	3,692	0,066	15,7%	8,5%	4,262	0,054
Realizuoti save	13,4%	9,1%	19,4%	13,7%	1,546	0,253	4%	0,6%	4,390	0,044
Patriotizmas	6,1%	6,6%	9,4%	9,6%	0,008	1,000	1%	2,4%	1,107	0,417
Tinkamas užmokestis	3,2%	2,3%	4,5%	3,5%	0,361	0,662	1%	0,6%	0,179	1,000
Nedarbas	2%	2,3%	2,9%	3,9%	0,421	0,629	0,5%	0%	0,836	1,000
Pašauktas į NPPKT	32,7%	39,3%	4,6%	5,7%	0,145	0,856	75,3%	85,5%	7,465	0,007

nepatenkinti ir truputį daugiau nei dešimtdalis, kad patenkinti (13,1 proc.); 2023 m. didžioji dalis jų buvo nei patenkinti, nei nepatenkinti (40,9 proc.), trečdalis nepatenkinti (35,4 proc.) ir ketvirtadalis patenkinti (23,8 proc.). Kitaip tariant, tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad 2018 m. ir 2023 m. didesnė dalis savanorių buvo patenkinti atėję tarnauti, o 2018 m. ir 2023 m. didesnė dalis prievolinkų buvo nei patenkinti, nei nepatenkinti, kad atėjo tarnauti, tačiau reikšmingas skirtumas yra tas, kad 2023 m. didesnis prievolinkų skaičius nurodė, kad yra patenkinti atėję į tarnybą.

Karių buvo paprašyta, kad jie prisimintų savo pirmąjį įspūdį apie tarnybą ir nurodytų, kaip ją vertina dabar. 2018 m. savanoriai tarnybą dažniausiai vertina blogiau nei tikėjosi (37,5 proc.), o 2023 m. savanorių požiūris keitėsi ir dauguma jų pažymėjo, kad tarnybą vertina taip gerai, kaip ir tikėjosi (37,1 proc.). Analizuojant prievolinkų atsakymus, matyti, kad 2018 m. daugiausia vertino blogiau nei tikėjosi (41,6 proc.), o 2023 m. geriau nei tikėjosi (33,9 proc.). Pokytis tarp 2018 m. ir 2023 m. respondentų tarnybos vertinimo yra, slinktis matyti 2023 m., nes karinė tarnyba tais metais buvo įvertinta geriau.

Be kario pastangų ir indėlio, karinėje sistemoje neįmanoma efektyviai įvykdyti užsibrėžtų tikslų, todėl tarnybos motyvacijos didinimas svarbus pačiai karinei struktūrai (Elder et al., 2010; Aydiner et al., 2019), nes įdarbinti arba savanoriškai pasirinkę tarnybą kariai ilgai be tinkamos tarnybos motyvacijos neišsilaiko tarnybos vietoje, o tai lemia tarnybos nestabilumą, fragmentiškumą, trumpalaikiškumą, neveiksmingumą (Eighmey, 2006). Šio tyrimo respondentai, t. y. dauguma savanorių 2018 m. (88,3 proc.) ir 2023 m. (87,3 proc.) bei didžioji dalis prievolinkų 2018 m. (76,3 proc.) ir 2023 m. (77,4 proc.) taip pat pabrėžia, kad kario motyvavimas yra būtinas ir tik gerai motyvuotas karys siekia ir pasiekia gerų rezultatų.

Palyginę 2018 m. ir 2023 m. respondentų atsakymus, matome, kad Lietuvos kariuomenės karių pasitenkinimas tarnybos motyvavimo sistema padidėjo. Statistiškai reikšmingai kito pasitenkinimas tarp savanorių (2018 m. patenkinti buvo 5,5 proc., 2023 m. – 11,4 proc.) ir prievolinkų (2018 m. patenkinti buvo 4,5 proc., 2023 m. – 13,3 proc.). Tiesa, pažymėtina, kad nors respondentų pasitenkinimas augo, visgi 2023 m. tik truputį daugiau nei dešimtdalis savanorių (11,4 proc.) ir prievolinkų (13,3 proc.) yra patenkinti esama dabartine motyvavimo sistema. Tokią situaciją galimai lemia šios bendrai 2018 m. ir 2023 m. respondentų išskirtos priežastys: kartais skatinami ne tie kariai, kurie nusipelno (33,2 proc.), netobula skatinimo sistema (25,1 proc.), ne visada aišku, už ką skatinama (18 proc.), gaunami tik padėkos raštai, kurie nieko verti (15 proc.), kita (8,7 proc.).

NPPKT kariai, atsižvelgiant į jų tarnybos vertinimą, skatinami pinigėmis išmokomis, rezultatai vertinami labai gerai, gerai, arba patenkinamai (Karys.lt), tačiau toks vertinimas apriboja galimybes realiai įvertinti kario tarnybą dėl menko pasirinkimo, nes, kariui tik iš dalies dalyvaujant kariniuose mokymuose arba tarnybą vykdant atmetinai, jis bus įvertintas patenkinamai. Toks šiuo metu egzistuojantis skatinimo modelis gali neigiamai veikti karių motyvaciją bei daryti neigiamą įtaką NPPKT rezultatams, todėl aktuariai išsiaiškinti, ar NPPKT atliekantys kariai jaučiasi motyvuoti siekti gerų rezultatų.

Dėl motyvacijos siekti gerų rezultatų tarnyboje respondentų požiūriai išsiskyrė: 2018 m. pusė (49,8 proc.) savanorių nei jautėsi, nei nesijautė motyvuoti, trečdalis (32 proc.) jautėsi motyvuoti ir beveik penktadalis (18,2 proc.) nesijautė motyvuoti; 2023 m. pusė (50,2 proc.) savanorių jautėsi motyvuoti, trečdalis (36,2 proc.) jautėsi nei motyvuoti, nei nemotyvuoti ir truputį daugiau nei dešimtdalis (13,6 proc.) jautėsi nemotyvuoti; dauguma 2018 m. prievolinkų (42,9 proc.) jautėsi nei motyvuoti, nei nemotyvuoti, daugiau nei trečdalis (39,8 proc.) – nemotyvuoti, o motyvuoti buvo beveik penktadalis (17,3 proc.) prievolinkų; 2023 m. didžioji dalis prievolinkų (45,5 proc.) jautėsi nei motyvuoti, nei nemotyvuoti, beveik trečdalis (29,7 proc.) – motyvuoti ir ketvirtadalis (24,8 proc.) – nemotyvuoti. Vertinant šiuos rezultatus pastebima tendencija, kad tiek savanoriai, tiek prievolinkai 2023 m. jautėsi labiau motyvuoti siekti gerų tarnybos rezultatų nei 2018 m. apklausti kariai. Atliekantys NPPKT kariai (savanoriai ir prievolinkai) 2018 m. išskyrė, kad labiausiai tarnybos motyvaciją mažina neracionalus tarnybos organizavimas (27,4 proc.), tai, kad tarnyba neįdomi (17,1 proc.), per mažas užmokestis (17,2 proc.), o 2023 m. išskiria: per žemas užmokestis (26,4 proc.), tarnyba reikalauja didelės nervinės įtampos (16,5 proc.) ir nera-

cionalus tarnybos organizavimas (16,2 proc.). Be to, 2018 m. ir 2023 m. NPPKT atliekantys kariai teigė, kad tarnautų geriau, jei tarnyba teiktų malonumą (32,2 proc.) arba jei tarnybos krūvis atitiktų užmokestį (23,1 proc.). Kaip maloniausią nematerialių tarnybos skatinimo būdą kariai išskyrė laisvadienį (74,5 proc.).

Reikšmingai keitėsi NPPKT atliekančių karių Lietuvos krašto apsaugos pajėgų vertinimas: 2018 m. dažniausiai tiek savanoriai (46,6 proc.), tiek prievolinkai (44,9 proc.) krašto apsaugos pajėgas vertino patenkinamai, o 2023 m. dažniausiai tiek savanoriai (62 proc.), tiek prievolinkai (49,7 proc.) vertino gerai.

Lietuvos Krašto apsaugos ministerija (2022 m.) pažymi, kad 22 proc. NPPKT atlikusių karių pasirašo profesinės karo tarnybos sutartis. Šio tyrimo duomenys atskleidžia, kad 2018 m. tarnybą profesinėje karo tarnyboje planavo tęsti 28,8 proc. savanorių ir 7,1 proc. prievolinkų, o 2023 m. – 28,4 proc. savanorių ir 8,1 proc. prievolinkų.

Išvados

Nors moksliniuose tyrimuose vyrauja akcentas, kad sudėtinga standartizuoti visus karių poreikius tarnyboje, nes pati tarnyba yra susijusi su specifine paskirtimi ir veikla, nuosekliai siekiama: (a) pagrįsti 5 motyvų grupių (asmeniniai, kultūriniai, socialiniai, politiniai, kariniai) prieigą, atkreipiant dėmesį į tai, kad karinės institucijos ir politinė valdžia, atsižvelgdama į išskirtus motyvus ir juos „įgalindama“, gali daryti (ne)tiesioginį poveikį piliečių nuostatoms ir paskatinti arba atgrasyti piliečių aktyvumą tarnauti, (b) pabrėžti, kad šiuolaikiniam kariui aktuali individualistinė motyvacija (remiasi savirealizacijos poreikiu), kuri mokslinėje literatūroje identifikuojama kaip viena iš svarbiausių sąlygų norint motyvuotai išlaikyti karį tarnyboje.

Empiriniai duomenys leidžia teigti, kad hipotezė H1 – 2018 m. NPPKT karių išskirtą ekonominę grėsmę nacionaliniam saugumui 2023 m. pakeis karinės agresijos grėsmės nacionaliniam saugumui akcentavimas – nepasitvirtino. NPPKT atliekantys kariai 2018 m. ir 2021 m. kaip svarbiausią Lietuvos nacionaliniam saugumui iškilusią grėsmę įvardijo ekonominę grėsmę. Tačiau yra ir tam tikras skirtumas – 2023 m. didesnis (statistiškai reikšmingas) skaičius nei 2018 m. NPPKT atliekančių karių išskyrė karinę grėsmę. Taigi verta pabrėžti, kad nors tarnybos motyvacija taikos ir išaugusios karo grėsmės metu teoriniame modelyje skiriasi, tačiau tirtų NPPKT karių karo grėsmės realumo suvokimas savotiškai „vėluoja“.

Hipotezėje H2 tikėtasi, kad NPPKT savanorių ir privalomai pašauktų karių pasiryžimas 2023 m. ginti valstybę išaugusios karo grėsmės metu supanašės ir reikšmingai padidės, tačiau reikšmingų skirtumų, palyginti su 2018 m. gautais duomenimis, nėra. Išlieka tendencija, kad iškilus karinei grėsmei, tiek 2018 m., tiek ir 2023 m. duomenimis, savanoriai labiau nei prievolinkai pasiryžę ginti Lietuvą.

Pasitvirtino hipotezė H3: tiek savanoriai, tiek prievolinkai 2023 m. jaučiasi labiau motyvuoti siekti gerų tarnybos rezultatų nei 2018 m. apklausti kariai. Kokie veiksniai galėjo turėti įtakos tam, galime tik apsvaistinti kelis potencialius veiksnius: tarnybos sąlygų pagerėjimas, karinio rengimo pokyčiai, profesinės karo tarnybos karių lyderystė, visuomenės nuomonė ir pan. Tačiau siekiant tiksliai įvertinti, reikėtų papildomos analizės.

Kaip ir tikėtasi (H4), pagerėjo ir statistiškai reikšmingai keitėsi NPPKT karių Lietuvos krašto apsaugos pajėgų vertinimas: 2018 m. tiek savanoriai, tiek prievolinkai krašto apsaugos pajėgas vertino patenkinamai, o 2023 m. – gerai. Šio tyrimo duomenys taip pat atskleidžia, kad 2018 m. ir 2023 m. apie penktadalis savanorių galvoja tęsti tarnybą profesinėje karo tarnyboje. Visa tai galima sieti su didėjančiu Lietuvos kariuomenės jautrumu karių poreikiams siekiant didinti karių tarnybos motyvaciją.

Pabrėžtina, kad šiame straipsnyje buvo analizuojami tik keli NPPKT motyvacijos aspektai, tačiau, siekiant užtikrinti pakankamą NPPKT tarnybos motyvacijos ištyrimo lygį, būtinas conceptualus požiūris, kuriuo turėtų būti siekiama nustatyti piliečių dalyvavimo karo tarnyboje sąsajas su motyvacijos pokyčiais bei analizuoti motyvacijos pokyčių priežastis, ypač akcentuojant karo grėsmės nacionaliniam saugumui refleksiją. Visa tai gali padėti išplėsti tradicinį požiūrį į kario vaidmenį.

Literatūra

1. Akucevičiūtė, I., Kukulskienė, M., Arguskaitė - Zailskienė, G. 2020. „Su baziniu kario kursu susijusios psichologinės patirtys: savanoriškai nuolatinę privalomąją karo tarnybą atliekančių vyrų perspektyva.“ Visuomenės saugumas ir viešoji politika Nr. 24: 5-20. <https://ojs.mruni.eu/ojs/vsvt/article/view/5525>
2. Asch, B. J., Heaton, P., Hosek, J., Martorell, F., Simon, C., Warner, J. T. 2010. “Cash incentives and military enlistment, attrition and reenlistment.” http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2010/RAND_MG950.pdf. <https://doi.org/10.7249/MG950>
3. Baltutytė, G. 2019. “Nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos karių tarnybos motyvacija: subjektyvus dalyvių vertinimas.” Tiltai 82 (1): 48-66. <https://doi.org/10.15181/tbb.v82i1.1959>
4. Battistelli, F. 1997. “Peacekeeping and the postmodern soldier.” *Armed Forces & Society* 23(3): 467-484. <https://www.jstor.org/stable/45347085>. <https://doi.org/10.1177/0095327X9702300308>
5. Battistelli, F., Ammendola, T., Galantino, M. G. 1999. “The fuzzy environment and postmodern soldiers: The motivations of the Italian contingent in Bosnia.” *Small Wars & Insurgencies* 10(2): 138-160. <https://doi.org/10.1080/09592319908423244>
6. Brett, R. 2003. “Adolescens volunteering for armed forces or armed groups.” *Affaires courantes et commentaires. Current issues and comments* 85 (852): 857 - 866. https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/irrc_852_brett.pdf. <https://doi.org/10.1017/S0035336100179961>
7. Buzan, B. 1997. Žmonės, valstybės ir baimė. Tarptautinio saugumo studijos po Šaltojo karo. Vilnius: Eugrimas.
8. Carroll, M. K. 2016. “Peacekeeping: Canada’s past, but not its present and future?” *International Journal* 71 (1): 167-176. <https://www.jstor.org/stable/44631172>. <https://doi.org/10.1177/0020702015619857>
9. Elder, G. R., Wang, L., Spence, N. J., Adkins, D. E., Brown, T. H. 2010. “Pathways to the all-volunteer military.” *Social Science Quarterly*. 91 (2): 455-475. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3181144/>. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6237.2010.00702.x>
10. Ertür, B. 2019. “Conscription and Critique.” *Critical Times* 2 (2): 270-284. <https://doi.org/10.1215/26410478-7708347>
11. Fang, S., Li, X., Sun, F. 2018. “China’s evolving motivations and goals in UN peacekeeping participation.” *International Journal* 73 (3): 464 - 473. <https://doi.org/10.1177/0020702018795898>
12. Flynn, G. Q. 2002. *Conscription and Democracy: The Draft in France, Great Britain, and the United States*. Westport, CT: Greenwood.
13. Gal, R. 2016. „Motivation Levels for IDF Enlistment over the Years“. <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep17014.8.pdf>
14. Gibson, J. L., Griepentrog, B. K., Marsh, S. M. 2007. “Parental influence on youth propensity to join the military.” *Journal of Vocational Behavior* 70 (3): 525-541. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0001879107000309>. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2007.03.002>
15. Grigorov, G., Spiridonov, S. 2018. “Research on the motivation for choosing the military career.” *International conference knowledge-based organization* 24(1): 302-307. https://www.researchgate.net/publication/326651563_Research_on_the_Motivation_for_Choosing_the_Military_Career. <https://doi.org/10.1515/kbo-2018-0048>
16. Griffith, J. 2008. “Institutional Motives for Serving in the US Army National Guard Implications for Recruitment, Retention, and Readiness.” *Armed Forces & Society* 34 (2): 230-258. <https://doi.org/10.1177/0095327X06293864>
17. Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2022. https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2022/04/LT-el-_.pdf
18. Hedlund, E. 2011. “What Motivates Swedish Soldiers to Participate in Peacekeeping Missions.” *Armed Forces & Society* 37 (1): 180 - 190. <https://doi.org/10.1177/0095327X10372597>
19. Helmus, T. C., Zimmerman, S. R. Posard, M. N. Wheeler, J. L., Ogletree, C., Stroud, Q., Harell, M. C. 2018. “Life as a Private. A study of the Motivation and Experiences of Junior Enlisted Personnel in the U.S. Army.” Santa Monica: RAND Corporation. <https://doi.org/10.7249/RR2252>

20. Horval, S. M. 2020. „Purpose, Direction, and Motivation.“ <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/ncojournal/images/2020/August/Motivation/Motivation.pdf>
21. Jelusič, L. 2007. “Motivation for peace operations.” *International Review of Sociology* 17(1): 35-42. <https://doi.org/10.1080/03906700601129632>
22. Juvan, J., Vuga, J. 2011. “What motivates Slovenia ‘peacekeepers?’” *International Peacekeeping* 18(1): 96-109. https://www.researchgate.net/publication/263257991_What_Motivates_Slovenian_%27Peacekeepers%27. <https://doi.org/10.1080/13533312.2011.527522>
23. KAM. 2015. „Pradedamas pasirengimas 2016 m. šaukimui į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą.“ https://kam.lt/lt/naujienos_874/aktualijos_875/pradedamas_pasirengimas_2016_m._saukimui_i_nuolatine_privalomaja_pradine_karo_tarnyba
24. Kardelis, K. 2017. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
25. Karys.lt. 2022. „Privalumai.“ <https://www.karys.lt/privalumai/17>
26. Kasiliauskytė, D. 2017. „Ar kario motyvacija - vado elgesio pasekmė?“ https://kariuomene.kam.lt/lt/tapk_kariu/12/naujienos_3292/ar_kario_motyvacija_vado_elgesio_pasekme.html?pbck=0
27. Kleykamp, M. 2006. “College, Jobs, or The Military? Enlistment During a Time of War.” *Social Science Quarterly*: 87 (2): 272 - 290. <https://www.jstor.org/stable/42956123>. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6237.2006.00380.x>
28. Kojala, L., Kulys, J., Prochorenko, A., Roževič, A. 2020. Geopolitikos ir tarptautinės politikos bei grėsmių suvokimo tyrimas. <https://www.eesc.lt/wp-content/uploads/2020/07/RESC-tyrimas.pdf>
29. Laurėnas, V. 2017. *Spartėjančios visuomenės politinis režimas*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
30. Lyk-Jensen, S. V., Glad, A. 2016. “Why Do They Serve? Changes and Differences in Motives of Danish Soldiers Deployed to Peace-Keeping and Peace-Enforcing Missions.” https://pure.vive.dk/ws/files/403201/WP_01_2016.pdf. <https://doi.org/10.1080/10242694.2016.1200220>
31. Lucassen, J., Zurcher, E. J. 1998. “Conscription as Military Labour: The Historical Context.” *International Review of Social History* 43: 405-419. <https://www.jstor.org/stable/44583415>. <https://doi.org/10.1017/S0020859098000224>
32. *Military Motivation: Special Challenges And Techniques*. 2022. <https://www.betterhelp.com/advice/motivation/military-motivation-special-challenges-and-techniques/>
33. Ministry of Defence Republic of Latvia. 2022. State defence service. <https://www.mod.gov.lv/en/state-defence-service>
34. Pawinski, M., Chami, G. 2019. “Why they fight? Reconsidering the role of motivation in <https://doi.org/10.1080/14702436.2019.1632198> combat environments.” *Defence Studies* 19 (3): 297 - 317.
35. Pilietinės galios indeksas. 2022. <http://www.civitas.lt/time-line/pilietines-galios-indeksas-2022-m/>
36. Pocienė, A. 2018. “Lietuvos jaunuolių pritraukimo į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą galimybės.” *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2017-2018* 16: 367-392. file:///C:/Users/PC/Downloads/lmsa-16-1-12_pociene16-2.pdf. <https://doi.org/10.47459/lmsa.2018.16.12>
37. Rakauskienė, O. G., Volodzkienė, L. 2021. *Ekonominė nelygybė: normali ar perteklinė?* Vilnius: Mykolo. Romerio universitetas.
38. Ronge, J., Abrate, G. 2019. „Conscription in the European Union Armed Forces: national trends, benefits and EU modernised service.“ <https://finabel.org/wp-content/uploads/2019/10/FFT-The-EU-Conscription-Model-W.pdf>
39. Österberg, J., Nilsson, J., Hellum, N. 2020. „The motivation to serve in the military among Swedish and Norwegian soldiers. A comparative study.“ *Journal of Defense Resources Management* 11(20): 30-42. <https://www.proquest.com/openview/be018642db7f905fbb4bb27900688a70/1?pq-origsite=gscholar&cbl=1876336>
40. Trumpickienė, M., Kalvaitienė, G. 2019. “Motyvacinės sistemos tęsti ar rinktis profesinę karo tarnybą Lietuvos karinėse jūrų pajėgose tyrimas.” *Šiuolaikinės visuomenės ugdymo veiksniai* 4: 125-141. <https://journals.lka.lt/journal/svuv/article/474/info>. <https://doi.org/10.47459/svuv.2019.4.8>
41. Tomforde. M. 2005. “Motivation and self-image among German peacekeepers.” *International Peacekeeping*. 12(4): 576-585. <https://doi.org/10.1080/13533310500201993>

42. Strand, S. 2021. The birth of the enterprising soldier: governing military recruitment and retention in post-Cold War Sweden. *Scandinavian Journal of History* 47 (2): 225- 247. <https://doi.org/10.1080/03468755.2021.1997797>
43. Šostakas, H., Guščinskienė, J. 2019. „Šauktinių motyvavimo priemonės ir jų taikymas Generolo Adolfo Ramanausko kovinio rengimo centre.“ *Viešojoji politika ir administravimas* 18 (1): 118-135. <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/5c1e1a0e-bee7-4711-a6ff-5d85c2c6b283/details>
44. Žaptorius, J. 2007. Darbuotojų motyvavimo sistemos kūrimas ir jos teorinė analizė. *Filosofija. Sociologija* 18 (4): 105 - 117. <http://mokslozurnalai.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2007/4/105-117.pdf>
45. Wish, B. E. 2014. „Individual motivational factors impacting united states air force reserve recruiting.“ <https://rc.library.uta.edu/uta-ir/handle/10106/24884>
46. Woodruff, T. D. 2017. “Who Should the Military Recruit? The Effects of Institutional, Occupational, and Self-Enhancement Enlistment Motives on Soldier Identification and Behavior.” *Armed Forces & Society* 43 (4): 579 -607. <https://doi.org/10.1177/0095327X17695360>

Gerda Kazlauskienė

PERCEPTION OF THREATS TO NATIONAL SECURITY AND SERVICE MOTIVATION OF SOLDIERS ENROLLED IN PERMANENT COMPULSORY INITIAL MILITARY SERVICE

Abstract. *The paper focuses on soldiers enrolled in permanent compulsory initial military service in Lithuania and analyses their service motivation and attitudes to threats to national security. The article identifies the motives for joining permanent compulsory initial military service and highlights the fact that young people's choice of permanent compulsory initial military service is most often driven by individual motives. In order to compare the results, representative surveys were conducted in 2018 and 2023. The empirical data suggest that the perception of the main threat to national security identified by troops as an economic threat remained unchanged between 2018 and 2023. However, in 2023, soldiers grew somewhat more aware of the threat of military aggression. In 2018, volunteers differed significantly from conscript forces in their determination to engage in national defense. The expected determination to engage in national defense at a time of an increased military threat did not significantly increase in 2023 compared to 2018; moreover, the attitudes of volunteers and conscripts failed to converge. However, 2023 saw a significant increase in conscripts' service motivation and an improvement in their assessment of the National Defence Volunteer Forces.*

Gerda Kazlauskienė, lektorė, Klaipėdos universitetas
El. paštas: gerda.kazlauskiene@ku.lt

Gerda Kazlauskienė, lecturer, Klaipėda University
E-mail: gerda.kazlauskiene@ku.lt

This article is an Open Access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).